

ژاکلین دردریان خواننده و آهنگسازی که وجودش عشق به ایران بود در غربت آرام گرفت

ملودی نویستالژی وطن

فرزاد نعمتی

خبرنگار گروه فرهنگ

ژاکلین دردریان خواننده، ترانه‌سرا و آهنگساز ارمنی تبار ایرانی و دختر بزرگ ویگن، «سلطان جاز ایران» ۱۶ شهریورماه ۱۴۰۴، در ۷۲ سالگی و پس از مبارزه‌ای چندساله با بیماری سرطان در لس‌آنجلس آمریکا درگذشت. او که در ۲۸ آذرماه ۱۳۳۲ در تهران به دنیا آمده بود، از کودکی تحت‌تأثیر پدر و نیز عموی شاعرش کار و فعالیت هنری را در دهه ۱۳۴۰ آغاز کرد. ژاکلین به خوانندگی علاقه داشت و آتلور که خودش روایت کرده است نخست سراغ واروژان رفته بود تا آهنگی برایش بسازد. پاسخ واروژان شاید هنرمندی او را به راهی دیگر کشاند. او طلب ۱۰۰ هزار تومان از

گل‌بخت خانم ترکمانی و کوچک‌خانم تبریزی از دوره قاجار به‌عنوان تصنیف‌سازان و خنیاگران دربار شاهان در تاریخ ثبت شده‌اند. از آن‌دوره نام چند تصنیف و ترانه منسوب به زنان خنیاگر نیز در منابع مختلف آمده است. «سلطان‌خانم» یکی از مشهورترین تصنیف‌سرایان و خنیاگران این دوره و از خواص اندرونی ناصرالدین‌شاه بود. «او به دستور مهد علیا در مکتب محمدصادق خان علی‌اکبر شاهی، مشهور به «قلندر» مشق ساز کرد و با ذوقی که در شاعری داشت، موفق به خلق تصنیف‌هایی شد که بیشتر خود او آن‌ها را با تار اجرا می‌کرد. از او تصنیفی به‌نام «بتابتا» در دستگاه چهارگاه به یادگار مانده که بنا بر برخی مآخذ موسیقی، آن را از ساخته‌های خود او یا از ساخته‌های آقا علی‌اکبر از موسیقی‌دانان آن دوره می‌دانند ولی کلام آن را قطعاً خود او سروده است: «بتابتا مجنون و مقتونم / من از غم تو من از غم تو / دیده چو جیحونم / من از غم تو من از غم تو».

مشروطه و نقش آن در موسیقی زنان

فروغ‌الدوله تومان‌آغا، همسر طهیرالدوله نیز درباره اوضاع خراب آن روزگار تصنیفی ساخته است که ظاهراً بسیار مشهور شده و حتی به تهیج میهن‌پرستان انجامیده است: «می‌شه ما خفتگان بیدار گردیم؟ / بگو هرگز نمی‌شه یار یار / چو آمریکاییان هشیار گردیم / بگو هرگز نمی‌شه یار یار / چو ژاپن شهره در هر کار گردیم / بگو هرگز نمی‌شه یار یار»

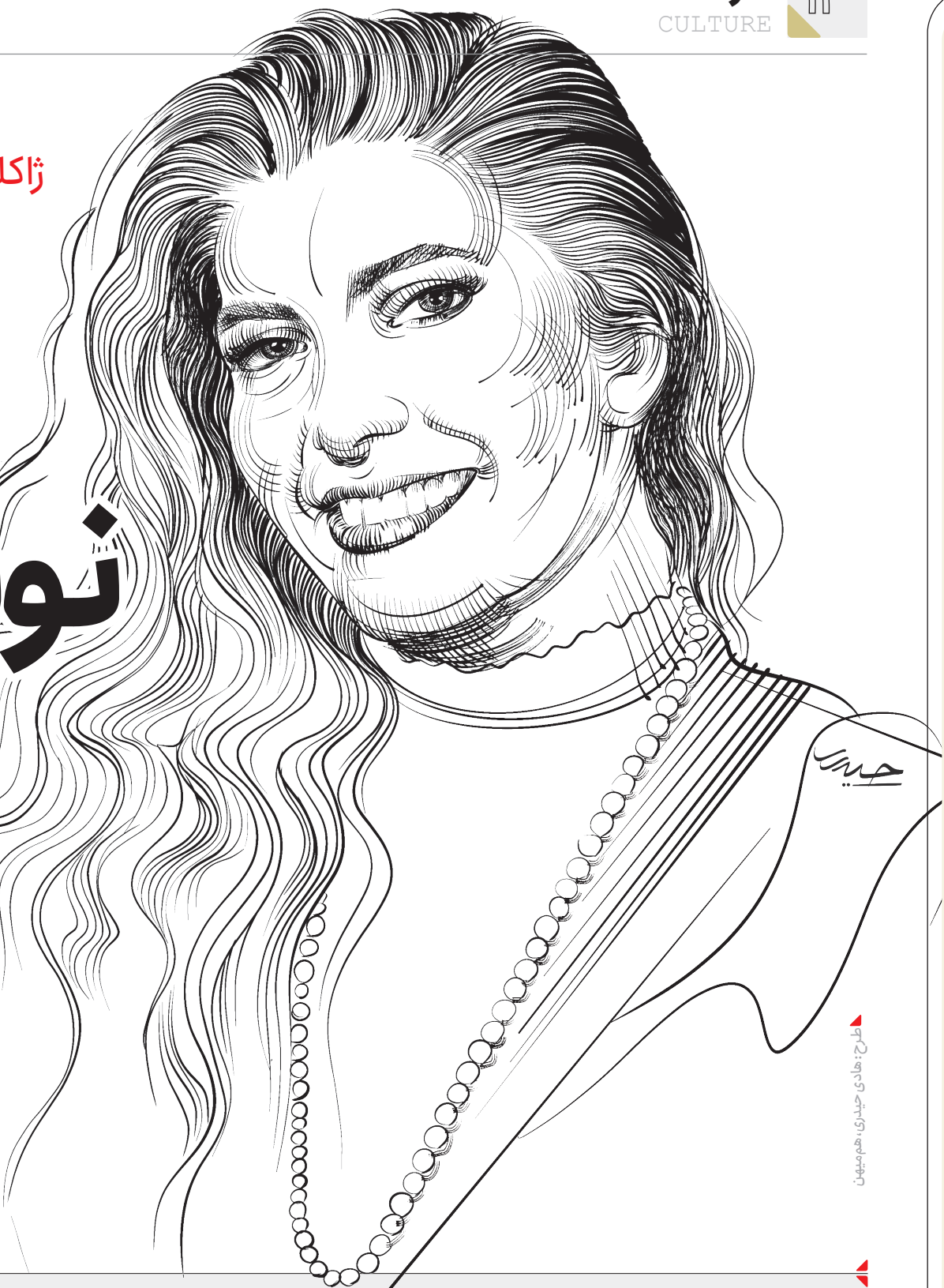
باین حال از حوالی مشروطه و با رونق تصنیف‌های مردمی، زنان به‌عنوان

او از شعار و پیچیدگی‌های بی‌مورد پرهیز می‌کرد و تلاش داشت کلماتش مستقیم با دل شنونده سخن بگویند. مهم‌تر از همه، هر ترانه‌ای را با توجه به شخصیت و دنیای درونی خواننده‌ای که قرار بود آن را اجرا کند، می‌نوشت. به جنس صدای خواننده، محدوده توانایی‌هایش و حتی به اینکه قسمت درخشان صدا در چه نت‌هایی شنیده می‌شود، توجه می‌کرد. این ویژگی باعث می‌شد آثار او زنده و اختصاصی باشند و شنونده احساس کند، ترانه فقط برای همان صدا خلق شده است.

ژاکلین به روایت هم اهمیت ویژه‌ای می‌داد. بسیاری از ترانه‌هایش داستانی کوچک را روایت می‌کردند؛ داستانی از عشق، دل‌تنگی، امید یا حسرت. این نگاه روایی، ترانه‌های او را به قطعاتی ملموس و صمیمی تبدیل می‌کرد. در عین حال موسیقی برایش صرفاً وسیله‌ای برای شهرت نبود، بلکه بخشی از هویت و زندگی‌اش محسوب می‌شد. او با موسیقی نفس می‌کشید و با کلمات زندگی می‌کرد.

جایگاه ژاکلین در موسیقی ایران

در دوره‌ای که حضور زنان در عرصه موسیقی بیشتر در نقش خواننده تعریف می‌شد، ژاکلین جسورانه در مقام ترانه‌سرا و آهنگساز وارد شد. این تصمیم متفاوت، علاوه بر استعداد ذاتی‌اش، ریشه در اعتمادبه‌نفس و جسارتی داشت

طراح: هادی حیدری، هم‌میهن

خنیاگر تاریخ‌ساز

هنر ژاکلین در خلق تلفیقی و هم‌زمان کلام و آهنگ مثال‌زدنی بود

ویژگی بسیار کمیاب و شاید نایاب در تاریخ هنر ایران است که با توضیحی درباره تاریخچه حضور زنان در موسیقی ایرانی پیش‌ازپیش نمودار می‌شود.

زنان در موسیقی پیش از مشروطه

مروری بر تاریخ خنیاگری زنان در موسیقی ایران نشان می‌دهد که نقش آن‌ها را در این میدان هیچ‌گاه نمی‌توان نادیده گرفت. اما این نقش‌آفرینی تحت‌تأثیر شرایط فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، هیچ‌گاه در وضعیتی متصفانه و متوازن در قیاس با نقش مردان قرار نگرفته است. تا پیش از ظهور ترانه‌سرایی مدرن فارسی، یعنی حدود یک‌ونیم قرن پیش، شعر و ترانه زنان را بیشتر می‌توان در قالب بارقه‌هایی گاه‌وبی‌گاه دید. ترانه‌زنان معمولاً در موضوعات بخت‌گشایی، جلب‌محبت همسر و محبوب یا برخی نشانه‌ها از اجراهای نمایشی زنانه و یزهای حرم‌سرای پادشاهان به دست ما رسیده‌اند و معمولاً موضوعات دیگر را در قالب شعر زنان سسته‌بندی کرده‌اند. نام‌هایی مانند مستری خانم، استاد مینا، استاد زهره، شاهوردی خانم،

حمید ناصی

منتقد و ترانه‌سرا

ژاکلین دردریان فرزند ویگن، خواننده‌ای پرآوازه بود. مسیر کاروری او از خوانندگی به ساختن ملودی و بعد به ترانه‌سرایی رسید و پختگی در این توانایی‌ها از او خنیاگری ویژه ساخت. از این‌منظر او چهره‌ای بسیار ویژه در تاریخ موسیقی ایران است. هر چند او را بیشتر به‌عنوان یک ترانه‌سرا معرفی کرده‌اند اما انصاف این است که او را خنیاگری کامل بدانیم؛ زیرا به‌قدر کافی در کنار ترانه‌سرایی، آهنگ نیز ساخته است و به‌عنوان ملودی‌ساز (آهنگ‌ساز) نیز به‌سبب برجستگی و فراگیری آثارش، چهره‌ای شاخص در موسیقی پاپ ایرانی است و تجربه‌هایی نیز در خوانندگی دارد. این چندسویگی آفرینشگری او در عرصه موسیقی زنان، یک

او شعر بود و شعر اوست

ژاکلین؛ هنرمندی مستقل، کامل و جسور

ندا جوادی

ترانه‌سرا و آهنگساز

خبر تلخ از دست دادن ژاکلین بسیاری مرا متأثر و غمگین کرد؛ چراکه ژاکلین پر از احساس، شعر، شعور و آهنگ بود و با وجود اینکه به‌عنوان یک هنرمند توانایی‌های زیادی داشت، همیشه در مسیر تکامل گام برمی‌داشت و می‌گفت: «من در تلاشم از امروز تا فردا به اندازه ۱۰۰ سال دیگر رشد کنم.» این جمله نه‌تنها یک شعار، بلکه روش زیستن او بود؛ روشی که او را به هنرمندی الهام‌بخش برای نسل‌های مختلف بدل کرد.

ژاکلین فقط «دختر ویگن» نبود، هویتی مستقل داشت و خودش به‌تنهایی

شب هانری کرین

هانری کرین در بخارا

هشتصدو هشتادوششمین شب از شب‌های فرهنگی بخارا به مناسبت انتشار جلد اول کتاب «کرین‌شناسی» نوشته‌ی انشاءالله رحمتی، به‌یادبود هانری کرین، فیلسوف، اسلام‌شناس و ایران‌شناس برجسته‌فرانسوی اختصاص یافته است. این نشست با حضور و سخنرانی چهره‌های برجسته فلسفه و فرهنگ معاصر از جمله انشاءالله رحمتی، امیرعباس علیزمانی، مهدی فدایی‌مهربانی، محسن آزموده و علی‌دهباشی، امروز یکشنبه، ۲۳ شهریورماه ۱۴۰۳ در تالار استاد جلیل شهناز خانه هنرمندان ایران برگزار می‌شود. کتاب «کرین‌شناسی» پروژه‌ای چهارجلدی است که با هدف تفسیر و معرفی منظومه فکری هانری کرین، توسط انشاءالله رحمتی تألیف شده است. جلد نخست این مجموعه با عنوان «پدیدار جان و جهان» به‌تازگی منتشر شده و در این نشست معرفی می‌شود. انشاءالله رحمتی، در این پروژه حاصل بیش از دو دهه تدریس، ترجمه و پژوهش دربرابر آثار کرین را گردآورده تا با استفاده از رویکردهای پدیدارشناسانه و هرمنوتیکی، راهی برای فهم دقیق‌تر فلسفه، عرفان و معنویت اسلامی از منظر کرین فراهم کند.

معرفی نمایندگان ۴۸ کشور برای اسکار

با معرفی فیلم «یتیم» به‌عنوان نماینده رسمی کشور مجارستان برای رقابت در بخش بهترین فیلم بین‌المللی جوایز اسکار، شمار کشورهایی که تاکنون نماینده خود را به آکادمی اسکار اعلام کرده‌اند، به ۴۸ کشور رسید. آخرین مهلت ارسال آثار از سوی کشورها برای رقابت در شاخه‌بهترین فیلم بین‌المللی نودوهشتمین دوره جوایز سینمایی اسکار، اول اکتبر (۹ مهرماه) اعلام شده است و تاکنون کشورهایی از جمله کانادا، بلژیک، آلمان، نروژ، فلسطین، سوئد، سوئیس، جمهوری چک، تایلند، اوکراین و ترکیه، فیلم‌های منتخب خود را به آکادمی معرفی کرده‌اند. فیلم «یتیم» هم که نخستین بار در بخش مسابقه جشنواره فیلم ونیز ۲۰۲۵ به نمایش درآمده، نماینده رسمی مجارستان در اسکار است. آکادمی اسکار فهرست کوتا ۱۵ فیلم بخش بین‌المللی را در تاریخ ۱۶ دسامبر (۲۵ آذرماه) اعلام می‌کند و نامزدهای نهایی در ۲۲ ژانویه (سوم بهمن‌ماه) معرفی خواهند شد.

۵۰ سالگی فیلم شعله

فیلم «شعله» ساخته رامش سیسپی، پس از گذشت ۵۰ سال همچنان یکی از محبوب‌ترین آثار سینمای هند است. این فیلم که در سال ۱۹۷۵ اکران شد، با دیالوگ‌ها و موسیقی به‌یادماندنی خود، به یک پدیده فرهنگی تبدیل شد و پنج سال متوالی در سینمای مینروا بمبئی، روی پرده بود. نسخه اصلی ۷۰ میلی‌متری فیلم به‌دلیل آسیب‌های فراوان از بین رفته بود، اما با همکاری بنیاد میراث سینما، موسسه فیلم بریتانیا و لایبراتور ایمجین ریتروآتو ایتالیا، نسخه کامل و بازسازی‌شده آن در جشنواره فیلم بولونیا به نمایش درآمد. نمایش این فیلم، با پایان‌بندی اصلی صورت گرفت و همه‌صحنه‌های حذف‌شده فیلم که در اکران‌های گذشته به‌دلیل سانسور حذف شده بودند، نشان داده شدند. آمیتاب باچان، بازیگر نقش اصلی می‌گوید: «شعله» نمایانگر پیروزی نیکی بر بدی است؛ آرزویی که در زندگی واقعی کمتر محقق می‌شود. این فیلم همچنان الهام‌بخش نسل‌ها و نمادی از سینمای کلاسیک هند است. به‌تازگی هم انیمیشن خلاصه این فیلم منتشر شده است.